

Article Information

Article Type: Research Article

This article was checked by iThenticate.

Doi Number: <http://dx.doi.org/10.17121/ressjournal.3667>

ArticleHistory:

Received

06/05/2025

Accept

30/07/2025

Available

online

31/07/2025

PRINCE KOMATSU AKIHITO'S 1887 VISIT TO ISTANBUL AND THE FOUNDATIONS OF JAPANESE-OTTOMAN RELATIONS

PRENS KOMATSU AKIHITO'NUN 1887 İSTANBUL ZİYARETİ VE JAPON-OSMANLI İLİŞKİLERİNİN TEMELLERİ¹

Oğuzhan TÜRKER²
Erhan ACAR³

Abstract

This paper examines the historical significance of Prince Komatsu Akihito's 1887 diplomatic mission to Istanbul as a foundational moment in Japanese-Ottoman relations. While often overshadowed by the subsequent 1890 Ertuğrul frigate disaster, Prince Komatsu's visit established formal diplomatic ties between two non-Western empires navigating the challenges of modernization amid Western imperial expansion. Through analysis of primary and secondary sources, this research explores the historical context of the visit, its immediate outcomes, and its enduring legacy in shaping Japanese-Turkish relations into the 21st century. The findings demonstrate how this diplomatic exchange transcended ceremonial formalities to create a resilient partnership characterized by mutual respect, strategic pragmatism, and humanitarian cooperation that continues to influence bilateral relations between Japan and Turkey today.

Keywords: Japanese-Ottoman relations, Prince Komatsu Akihito, diplomatic history, Ertuğrul frigate, international relations

Özet

Bu makale, Prens Komatsu Akihito'nun 1887'de İstanbul'a yaptığı diplomatik misyonun, Japon-Osmanlı ilişkilerinde temel bir an olarak tarihsel önemini incelemektedir. Genellikle 1890'daki Ertuğrul Fırkateyni felaketi tarafından gölgede bırakılsa da Prens Komatsu'nun ziyareti, Batı'nın imparatorluk genişlemesi ortasında modernleşmenin zorluklarıyla mücadele eden iki Batılı olmayan imparatorluk arasında resmi diplomatik bağlar kurmuştur. Birincil ve ikincil kaynakların analizi yoluyla, bu araştırma ziyaretin tarihsel bağlamını, doğal sonuçlarını ve Japon-Türk ilişkilerini 21. Yüzyıla taşıyan kalıcı mirasını ortaya koymaktadır. Bulgular, bu diplomatik değişimin törensel formaliteleri aşarak karşılıklı saygı, stratejik pragmatizm ve insani iş birliği ile karakterize

¹ Bu makale birinci yazarın Yüksek Lisans tezinden üretilmiştir.

² Yüksek Lisans Öğrencisi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Bölgesel Araştırmalar Anabilim Dalı, oguzhanturker27@gmail.com, <https://orcid.org/0009-0007-5907-8397>

³ Dr. Öğr. Üyesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Tarih Bölümü, erhanacar@comu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-1987-4579>

edilen ve bugün Japonya ile Türkiye arasındaki ikili ilişkileri etkilemeye devam eden dayanıklı bir ortaklık yarattığını göstermektedir.

Anahtar Kelimeler : Japon-Osmanlı ilişkileri, Prens Komatsu Akihito, diplomatik tarih, Ertuğrul Fırkateyni, uluslararası ilişkiler

GİRİŞ

19. yüzyılın sonları, Batılı olmayan güçlerin Avrupa emperyalist yayılmacılığının baskılarına karşı yeni yollar aradığı önemli jeopolitik yeniden yapılanmalara tanık olmuştur. Bu güçler arasında, Japonya İmparatorluğu ve Osmanlı İmparatorluğu, egemenliklerini korurken modernleşmeye yönelik farklı yollar izleyen önemli iki ülke olarak ortaya çıkmıştır. Prens Komatsu Akihito'nun 1887'deki İstanbul ziyareti, tarihsel anlamda kritik bir dönüm noktası olup, Asya'nın iki ucunda yer alan bu iki imparatorluk arasındaki ilişkilerin resmi başlangıcını işaret etmektedir.

Tarihsel önemine rağmen, Prens Komatsu'nun diplomatik İstanbul ziyareti, 1890 Ertuğrul fırkateyni felaketi gibi sonraki olaylara kıyasla nispeten az akademik ilgi görmüştür. Bu makale, 1887 ziyaretinin Batılı olmayan güçler arasında en kalıcı ikili ilişkilerden biri haline gelecek olan diplomatik, kültürel ve stratejik temelleri nasıl attığını inceleyerek bu boşluğu doldurmayı amaçlamaktadır. Bu araştırma, Prens Komatsu'nun yolculuğunun törenselleşmiş formaliteleri aşarak nasıl Japon-Osmanlı ve daha sonra Japon-Türk ilişkilerinin temel taşı haline geldiğini aydınlatmaktadır.

Bu çalışmanın önemi, Batılı olmayan güçler arasındaki diplomatik girişimlerin 19. yüzyılın sonlarında ağırlıklı olarak Avrupa merkezli uluslararası düzen içinde alternatif yolların nasıl şekillendiğini anlamaya katkıda bulunmasında yatmaktadır. Bu araştırma, Japonya ve Osmanlı İmparatorluğu'nun karşılıklı saygı ve stratejik çıkarlara dayalı ilişkiler kurma şeklini inceleyerek, geleneksel Batı egemen anlatının ötesinde uluslararası ilişkilerin karmaşıklığını ortaya koymaktadır.

Ayrıca, Japonya ve Osmanlı İmparatorluğu arasındaki ilk temaslar, çoğunlukla Avrupa üzerinden dolaylı olarak gerçekleşmiş, Meiji dönemiyle birlikte doğrudan diplomatik girişimler başlamıştır. Bu dönemde Japonya'nın Osmanlı dünyasına ilgisi, Batı kaynaklı bilgilerden ziyade, Osmanlı ile doğrudan temas kurma arzusuyla şekillenmiştir (Misawa, 2001). Bu erken dönem ilişkileri, iki Batılı olmayan imparatorluğun 19. yüzyıl emperyalist güçlerine karşı mücadele ederken birbirlerinin konumlarını dikkatli bir şekilde değerlendirmesi ile karakterize edilmektedir. (Karakaya, 2023)

19. Yüzyılın Sonlarında Meiji Japonya'sı ve Osmanlı İmparatorluğu

Modernleşmenin Paralel Yolları

19. yüzyılın sonları hem Japonya hem de Osmanlı İmparatorluğu'nun Batı emperyalist yayılmacılığının zorluklarıyla farklı modernleşme programları yoluyla yüzleştiği dönüşümsel bir değişim dönemini temsil etmektedir. 1868'deki Meiji Restorasyonu, feodal yapıları ortadan kaldıran ve kültürel kimliğini korurken Batı teknolojilerini, eğitim sistemlerini ve anayasal çerçeveleri stratejik olarak benimseyen kapsamlı bir ulusal dönüşüm süreci başlatmıştır (Nagaba, 1997). Bu hızlı modernleşme dönemi, saldırgan Batı sömürgeciliği çağında ulusal egemenliği korumak için adaptasyonun gerekli olduğu pragmatik bir anlayışla yönlendirilmiştir.

Aynı dönemde, Sultan II. Abdülhamid (1876-1909) yönetimindeki Osmanlı İmparatorluğu, askeri kabiliyetleri, idari yapıları ve eğitim sistemlerini canlandırmayı amaçlayan kendi modernleşme gündemini Tanzimat reformları aracılığıyla sürdürmekteydi. Ancak, Osmanlı İmparatorluğu Japonya'dan farklı olarak Avrupa güçlerinden daha acil toprak tehditleriyle karşı karşıya kalmış ve geniş çok etnikli bir imparatorluğu yönetmenin zorluklarıyla mücadele etmiştir (Nagaba, 1997; Barlak, 2021).

Her iki ülkenin modernleşme yolculuğu, yalnızca devlet politikalarıyla sınırlı kalmamış, aynı zamanda toplumsal algı ve medya aracılığıyla da şekillenmiştir. Özellikle Japonya'da, Osmanlı İmparatorluğu'na ve genel olarak İslam dünyasına dair bilgiler, Meiji öncesinde

büyük ölçüde Avrupa kaynaklarından gelmekteydi. Ancak Meiji döneminde Japonya, Osmanlı ile doğrudan ilişki kurma yönünde bilinçli bir çaba göstermeye başlamıştır (Misawa, 2001).

Japonya, 19. yüzyılda ekonomik, askeri, siyasi ve kültürel olarak Asya'nın yükselen bir değeri haline gelmiş, tüm dünyanın dikkatini üzerine çekmiştir. Sultan II. Abdülhamid'in tahta geçtikten sonra Japonya'ya olan ilgi ve merakı artarak devam etmiş, bu ilgi resmi temasların başlamasında belirleyici olmuştur (Özyürek, 2016). İki imparatorluk da modernleşme ve Batı'ya karşı egemenliklerini koruma mücadelesi verirken, birbirlerini alternatif bir ittifak olarak görmeye başlamışlardır.

Bu dönemde, Japonya'nın izlediği dışa kapalı politika nedeniyle Japon-Türk ilişkilerinin kurulması pek eskiye gitmemektedir. İki ülke arasında temaslar kurulmaya başladığında, Japonya, özellikle Meiji İnkılabı'ndan sonra askeri güce, yani silahlanmaya ağırlık veren politikalar uygulayarak, hızla gücünü artırmıştı (Matano, 1996). Buna karşın Osmanlı İmparatorluğu, ülkede gerçekleştirilen birçok çağdaşlaşma girişimine rağmen, Avrupa'nın güçlü devletleri karşısında dağılmak üzereydi.

İkili İlişkiler İçin Stratejik Motivasyonlar

Meiji Japonya'sı için Osmanlı İmparatorluğu ile diplomatik ilişkiler kurmak birden fazla stratejik amaca hizmet etmiştir. Batı uluslarını ve kurumlarını incelemiş olan Iwakura Misyonu'nu (1871-1873) takiben Japon liderler, diplomatik bağlantılarını Batılı güçlerin ötesine çeşitlendirmenin önemini kabul etmişlerdir (Hürriyet Daily News, 2014). Önde gelen Müslüman gücü ve İslam dünyasının lideri olarak Osmanlı İmparatorluğu, Japonya'nın uluslararası düzen içinde meşruiyetini kurma ve potansiyel olarak Asya'daki Batı etkisini dengeleme çabalarında değerli bir potansiyel müttefiki temsil etmiştir.

Osmanlı perspektifinden bakıldığında, Japonya'nın askeri modernleşme ve endüstriyel gelişmedeki dikkat çekici ilerlemesi hem bir model hem de potansiyel bir stratejik ortak sunmuştur. Pan-İslamizm ve Pan-Asyacılık'ı benimsemesiyle bilinen Sultan II. Abdülhamid, Japonya ile işbirliğini, Batı baskılarını azaltmak amacıyla Avrupa'nın ötesinde müttefikler arama şeklindeki daha geniş stratejisiyle tutarlı görmüştür (Barlak, 2021; Nagaba, 1997). Sultanın Japon modernleşmesine olan ilgisi, Prens Komatsu'nun ziyaretinden önce İmparator Meiji'ye Osmanlı Nişanı'nı vermesi girişimiyle kanıtlanmıştır.

Sultan II. Abdülhamid, şehzadeliği döneminde Japonya'ya ve Japon halkına karşı sevgi ve sempatisini saray çevresinde her fırsatta dile getirmiş, tahta geçtikten sonra da bu ilgi artarak devam etmiştir. İstanbul'a gayri resmî ziyarette bulunan Japon heyetlerini Yıldız Sarayı'na davet edip onlarla tanışmış, çok merak ettiği Japonya ve Japon İmparatoru Meiji hakkında bilgi almıştır (Tufan, 2024). Sultanın kişisel çabalarıyla 1887 yılında Japonya, Türkiye'ye ilk resmi heyetini göndermiş ve bu heyete İmparator Meiji'nin akrabası olan Prens Akihito Komatsu başkanlık etmiştir. II. Abdülhamid, Prens Komatsu ve beraberindekileri Yıldız Sarayı'nda kabul etmiş ve onurlarına bir ziyafet vermiştir (Tufan, 2024).

Bu dönemde, Japonya ile Osmanlı İmparatorluğu arasındaki münasebetler, Japonya'nın yabancılara verdiği kapitülasyonları kaldırmak istemesi ve Osmanlı İmparatorluğu'nun "Pan-İslamizm" siyaseti gütmeye başlaması ile açılmıştır. II. Abdülhamid Saltanatında Türkiye Doğu alemi ile sıkı münasebet kurmaya çalışmıştır (Matano, 1996). Bu stratejik yaklaşım, her iki imparatorluğun da Batılı güçlere karşı alternatif ittifaklar arama çabalarının bir yansımasıydı.

Prens Komatsu Akihito: İmparatorluklar Arasında Bir Köprü

1846'da Prens Yoshiaki olarak doğan Komatsu Akihito, Japonya'nın imparatorluk ailesinin saygın bir yan kolu olan Fushimi-no-miya'ya aitti. Onun erken yaşam yörüngesi, Japonya'nın bu kritik dönemde geçirdiği geçişi yansıtmaktaydı. Başlangıçta Budist bir keşiş olarak dini eğitim aldıktan sonra, Meiji Restorasyonu sırasında seküler hayata döndü ve imparatorluk yönetimini pekiştiren Boshin Savaşı (1868-1869) sırasında bir askeri lider olarak kendini göstermiştir.

Prens Komatsu'nun daha sonra İngiltere'deki çalışma dönemi (1870-1872) diplomatik kariyeri için özellikle önemliydi. Bu uluslararası eğitim, ona Avrupa diplomatik uygulamaları, askeri organizasyonu ve jeopolitik düşünce konusunda doğrudan deneyim sağladı (Nagaba, 1997). Bu deneyimler onu, imparatorluk prestijini her iki imparatorluğun da yönlendirmesi gereken Batı diplomatik normlarının pratik bilgisiyle birleştirdiği için Osmanlı İmparatorluğu gibi uzak güçlerle resmi ilişkiler kurmada Japonya'nın temsilcisi olarak görev yapmak için benzersiz şekilde nitelendirdi.

Japonya'da Osmanlı İmparatorluğu'na dair algılar, dönemin seyahatnamelerinde ve gözlemci raporlarında da kendini göstermiştir. Japon gezginlerin Osmanlı toplumuna dair gözlemleri, çoğu zaman Batı ile karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiş ve Osmanlı, Japonlar için egzotik ve geri kalmış bir toplum olarak algılanmıştır. Bununla birlikte, Osmanlı'nın askeri cesareti ve toplumsal dayanışması gibi yönleri de övgüyle anılmıştır (Kawaharada, 2009). Bu dönemde Japonya'dan Osmanlı topraklarına gelen gezginler arasında Ienaga Toyokichi gibi isimler de bulunmaktadır. Ienaga, 1899-1900 yıllarında İran ve Osmanlı topraklarında uzun süreli bir seyahat gerçekleştirmiş ve bu seyahati sırasında edindiği izlenimleri Nishi-Ajia Ryoko-ki (Batı Asya Gezisi Hatıratı) başlığıyla yayımlamıştır (Erkin, 2011).

1887 İstanbul Görevi

Ekim 1887'de Prens Komatsu, İmparator Meiji'nin resmi temsilcisi olarak İstanbul'a geldi ve II. Abdülhamid'e Japonya'nın en yüksek onuru olan Krizantem Nişanı'nı getirdi (Nagaba, 1997). Bu törensel onur değişimi sadece diplomatik protokol olarak değil, aynı zamanda Avrupa sisteminin dışındaki iki egemen güç arasında karşılıklı tanımanın bir sembolü olarak önemliydi. Bu görev, daha önce İmparator Meiji'ye Osmanlı Nişanı'nın verilmesi dahil olmak üzere Osmanlı imparatorunun daha önceki jestlerine karşılık vererek ilişkide resmi bir eşitlik temeli kurmuştur.

Osmanlı arşiv belgelerinden anlaşıldığı üzere, Prens Komatsu'nun ziyareti için kapsamlı hazırlıklar yapılmıştır. Prens ve Prenses Komatsu'nun ikameti için Gökusu Kasrı tahsis edilmiş, kasrın tanzim ve tefrişi için hazine-i hassa memurları görevlendirilmiştir. Ayrıca prensin ve maiyetinin ulaşımı için Ahter Vapuru, Rehber ve Nevruz istimbottları tahsis edilmiştir (BOA, Y.PRK.TŞF./2-31-03; BOA, Y.PRK.TŞF./2-31-04). Bu hazırlıklar, Osmanlı Devleti'nin ziyarete verdiği önemi göstermektedir.

Prens Komatsu'nun ziyareti sırasında yapılan hazırlıklar ve gösterilen misafirperverlik, yalnızca diplomatik nezaketin ötesinde, iki ülke arasında kurulmak istenen kalıcı dostluğun da göstergesidir. Osmanlı arşiv belgelerine göre, ziyaretin her aşaması titizlikle planlanmış ve Prens Komatsu'nun İstanbul'daki tecrübeleri, iki ülke arasında karşılıklı güvenin tesisinde önemli bir rol oynamıştır (Misawa, 2001).

Komatsu'nun delegasyonunun bileşimi, Japonya'nın stratejik önceliklerini yansıtmaktaydı. Törensel temsilcilerin ötesinde, görev askeri danışmanlar ve bilim adamlarını içeriyordu, bu da Japonya'nın Osmanlı İmparatorluğu ile hem stratejik uyum hem de entelektüel değişime olan ilgisini gösteriyordu (Cobbing, 2020). Diplomasiye bu çok yönlü yaklaşım, başlangıçtan itibaren Japonya'nın Osmanlı İmparatorluğu ile ilişkisini karakterize etmiş, onu sadece törensel veya ticari diplomatik görevlerden ayırt etmiştir.

Prens Komatsu İstanbul'daki ikameti sırasında Bahriye Nezareti'ni de ziyaret etmiş, fabrika-i hümayunları ve bazı Osmanlı gemilerini gezmiştir. Asar-ı Tevfik Fırkateyni'nde askeri talimler izlemiş ve gösterilen mahareti takdir etmiştir (BOA, Y.PRK.TŞF./2-31-05). Bu ziyaretler, iki ülke arasındaki askeri ve teknik işbirliğinin temellerini atmıştır.

Çağdaş kayıtlar, Prens Komatsu ve Sultan II. Abdülhamid arasındaki görüşmelerin formalitelerin çok ötesine geçtiğini göstermektedir. Değişimleri, askeri modernleşme stratejileri, Batılı güçlerle daha adil antlaşmalar müzakere etme yaklaşımları ve teknik işbirliği için potansiyel alanlar dâhil olmak üzere ortak zorlukları ele aldığı bildirilmiştir (Nagaba, 1997). Batılı olmayan güçlerle ilişkileri Avrupa etkisine karşı bir denge olarak geliştirme ilgisine bilinen sultan, görünüme göre Komatsu'nun ziyaretini Batı hegemonyasına direnen bir müttefikle anlamlı bir ittifak kurma fırsatı olarak görmüştür.

Prens Komatsu'nun Sultan II. Abdülhamid tarafından resmi olarak kabul edildiği ve düzenlenen resmi bir törenle babasının hediyelerini padişaha takdim ettiği anlaşılmaktadır. Ayrıca, onuruna verilen ziyafete Yunan, Felemenk ve Amerika sefirleri ile sadrazam, hariciye nazırı ve saray görevlileri katılmıştır (BOA, Y.PRK.TŞF./2-31-07). Bu durum, ziyaretin uluslararası diplomatik çevrelerde de önemli bir olay olarak görüldüğünü göstermektedir.

Prens Komatsu, İstanbul ziyaretini tamamladıktan sonra Port Said'e uğurlanmış ve bahis konusu ziyaret için son derece müteşekkire bir tutum sergilemiştir. (BOA, Y.PRK.TŞF./2-31-06). Bu husus, ziyaretin her iki taraf için de memnuniyet verici geçtiğini göstermektedir.

Bu dönemde, iki ülke arasındaki ilişkiler henüz resmi bir karakter kazanmamıştı. 1873 ve 1924 arasındaki Osmanlı-Japon ilişkileri, 19. yüzyıl emperyalist güçlerine karşı mücadele eden iki Batılı olmayan imparatorluğun birbirlerinin konumlarını dikkatli bir şekilde değerlendirmesi, uluslararası hukuk ve 19. yüzyıl küresel düzeni içindeki değişen konum ve politikalarını değerlendirmesi ve kapsamlı siyasi manevralar yaparak resmi karakter kazanmasını önlemesi ile karakterize edilmektedir. (Karakaya, 2023)

Doğrudan Bağlantılar: Ertuğrul Seferi ve İnsani Diplomasi

Prens Komatsu'nun ziyaretinin en önemli sonucu, Sultan II. Abdülhamid'in 1889'da bir ahşap firkateyn olan Ertuğrul'u Japonya'ya bir iyi niyet elçisi olarak gönderme kararı olmuştur (Yıldırım, 2024). Bu karşılıklı diplomatik girişim, yeni kurulan ikili ilişkiyi güçlendirmeyi ve aynı zamanda Osmanlı donanma kabiliyetlerini göstermeyi amaçlamıştı. Osman Paşa komutasındaki görev, Osmanlı ileri gelenlerini ve 600'den fazla denizciden oluşan bir mürettebatı taşımaktaydı.

Ancak Ertuğrul'un yolculuğu trajediyle sonuçlanmıştır. Eylül 1890'da diplomatik görevini başarıyla tamamladıktan ve Yokohama'dan ayrıldıktan sonra, firkateyn Wakayama Valiliği'ndeki Kushimoto kıyılarında bir tayfunla karşılaşmıştır. Ahşap gemi kıyı yakınlarındaki kayalara çarparak Osman Paşa dahil 533 kişinin ölümüne yol açmıştır. Felaketten sadece 69 mürettebat üyesi hayatta kalmıştır (Sürmeli, 2023).

Ertuğrul Firkateyni faciası sonrası Japon toplumunun gösterdiği insani yardım ve dayanışma, dönemin Japon basınında geniş yer bulmuş ve kamuoyunun olaylara tepkisi, devletin politikalarını da etkilemiştir. Özellikle Japon gazeteleri, yardım kampanyaları düzenleyerek toplumsal duyarlılığı artırmış ve Ertuğrul faciası, Japonya'da medya öncülüğünde yürütülen ilk büyük insani yardım hareketlerinden biri olmuştur (Misawa, 2001). Bu süreçte, Japon medyası ve kamuoyu, hükümetin Osmanlı denizcilerini savaş gemileriyle İstanbul'a göndermesinde önemli bir baskı unsuru oluşturmuştur.

Diplomatik bir geri adım olabilecek bu olay, bunun yerine dayanışmanın belirleyici bir anına dönüşmüştür. Kushimoto'daki Japon köylüleri, hayatta kalanları kurtarmak için fırtına sırasında hayatlarını riske atmış, Japon halk ise eşi görülmemiş bir şefkatle karşılık vermiştir. Osmanlı hayatta kalanlar için yapılan halk bağışlarının o dönem için dikkat çekici bir miktar olan 5 milyon yene ulaştığı bildirilmiştir (Misawa ve Akçadağ, 2013). Bu kendiliğinden insani yardım tepkisi, ikili ilişkinin merkezinde yer alacak karşılıklı yardımlaşmanın güçlü temellerini atmıştır.

Ertuğrul Firkateyni'nin Japonya'ya gönderilmesi, II. Abdülhamid'in Japon İmparatoru Meiji'nin gönderdiği dostluk mesajlarına ve Krizantem Nişanı'na bir karşılık vermek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Sultan, "Japonya sularına bir gemi gönderebilir miyiz?" diye Sadrazam Kâmil Paşa'ya sorarak, bu ziyareti planlamıştır (Tufan, 2024). Ertuğrul Firkateyni, 14 Temmuz 1889'da İstanbul'dan yola çıkmış, 7 Haziran 1890'da Yokohama Limanı'na varmıştır. Japon İmparatoru Meiji, Osman Paşa ve maiyetini büyük bir coşkuyla karşılamış, şehir halkı Türk paşasının saray arabası ile İmparator'un yanına gidişini sevgi gösterileri ve coşkuyla izlemiştir (Tufan, 2024).

Karşılıklı Yardımlaşmanın Kurumsallaşması

Japon hükümetinin trajediye verdiği tepki, ilişkinin insani boyutunu daha da kurumsallaştırmıştır. İmparator Meiji, hayatta kalanları İstanbul'a geri göndermek için Kongō ve Hiei adlı iki savaş gemisini göndermiştir. Bu geri dönüş görevine, yardım fonlarını

teslim eden ve yolculuğu Japon okuyucular için belgeleyen, iki ulus arasında önemli bir kültürel aracı haline gelen gazeteci Shotaro Noda eşlik etmiştir (Misawa ve Akçadağ, 2013).

Hem Japon hem de Osmanlı yetkilileri bu insani değişimi, sadece siyasi uygunluk değil, dost ülkeler arasında ahlaki bir görev olarak çerçevelemiştir. Kriz zamanlarında bu karşılıklı yükümlülük ilkesi ikili ilişkide sağlam bir şekilde yerleşmiş, sonraki diplomatik değişimlerde tekrar tekrar öne sürülecek bir emsal olmuştur. Bu trajedi ve sonrasında yaşananlar, Japon-Osmanlı ilişkilerinin merkezi bir anlatısı haline gelmiştir. Prens Komatsu'nun ziyaretiyle başlayan diplomatik girişim, yaşanan ortak zorluklar ve insani iş birliğiyle güçlenen bir bağa dönüşmüştür.

Uzun Vadeli Etkiler: İmparatorluk İttifaklarından Modern Stratejik Ortaklıklara

Entelektüel ve Kültürel Değişimler

Prens Komatsu'nun ziyareti, resmi diplomatik kanalların çok ötesine uzanan Japonya ve Osmanlı İmparatorluğu arasındaki entelektüel ve kültürel değişim sürecini hızlandırmıştır. Japonya'da bu görev, Osmanlı toplumu, yönetimi ve kültürüne yönelik akademik ilgiyi uyandırmıştır. Komatsu'nun görevinden önce bile, bilim adamı Fukuchi Gen'ichirō'nun 1873'teki Osmanlı hukuk reformları hakkındaki raporları Meiji dönemi politika tartışmalarını etkilemiş, Osmanlı modernleşme çabalarına Japon ilgisini göstermiştir (Cobbing, 2020).

Japon ve Osmanlı toplumlarının birbirine bakışı, yalnızca resmi diplomatik temaslarla sınırlı kalmamış, aynı zamanda karşılıklı algı ve kültürel etkileşimler üzerinden de şekillenmiştir. Japon kaynaklarında Osmanlı toplumu genellikle Batı ile kıyaslanarak değerlendirilmiş, Osmanlı ise Japonya'nın modernleşme başarısını bir model olarak görmüştür (Kawaharada, 2009). Genç Kalemler dergisinde yayımlanan makalelerde, Japonya'nın "Doğulu bir milletin Batı ile rekabet edebileceğinin" kanıtı olarak sunulması, Osmanlı aydınlarının Japonya'ya duyduğu hayranlığın bir göstergesidir (Kawaharada, 2009).

Ayrıca, Osmanlı aydınlarından Abdürreşid İbrahim'in Japonya'ya dair gözlemleri, Japon toplumunun dürüstlüğü, çalışkanlığı ve toplumsal düzeni gibi özelliklerini öne çıkarmış, bu özelliklerin İslam ahlakıyla uyumlu olduğu vurgulanmıştır (Kawaharada, 2009). Bu tür karşılıklı gözlemler, iki ülke arasında kültürel yakınlaşmanın entelektüel zeminini oluşturmuştur.

Bu entelektüel değişim sonraki on yıllarda karşılıklı hale gelmiştir. Abdürreşid İbrahim gibi Osmanlı entelektüelleri 20. yüzyılın başlarında Japonya'ya seyahat etmiş, Japonya'nın başarılı modernleşmesinden esinlenen pan-Asya dayanışma teorileri geliştirmiştir (Barlak, 2021). İbrahim'in Japonya hakkındaki yazıları geniş bir Osmanlı kitlesine ulaşmış, ada ülkesini hem modernleşme için bir model hem de Batı emperyalizmine karşı potansiyel bir müttefik olarak sunmuştur (Uzun, 1988).

Akademik değişimin kurumsallaşması, 1910 Osmanlı öğrenci delegasyonunun Japonya'ya ziyareti ile önemli ölçüde ilerlemiştir (Misawa, 2017). Askeri subaylar ve sivil yöneticileri içeren bu görev, doğrudan bilgi transferini teşvik etmiş ve her iki ülkenin gelecekteki liderleri arasında kişisel bağlantılar kurmuştur. Bu erken entelektüel değişimlerin mirası, uzmanlaşmış araştırma merkezleri ve değişim programlarının karşılıklı öğrenme geleneğini sürdürdüğü çağdaş Japonya ve Türkiye arasındaki akademik işbirliğinde devam etmektedir.

Japon gezgin Ienaga Toyokichi gibi isimlerin 19. yüzyılın sonlarında ve 20. yüzyılın başlarında Osmanlı topraklarını ziyaret etmesi, karşılıklı ilgiyi ve entelektüel değişimi daha da derinleştirmiştir (Erkin, 2011). Ayrıca, Yamada Torajiro gibi Japon tüccarların İstanbul'da faaliyet göstermesi, iki ülke arasındaki kültürel ve ticari bağları güçlendirmiştir. Yamada Torajiro, Ertuğrul faciasından sonra İstanbul'a gelmiş, uzun yıllar burada yaşamış ve Türkiye'ye dair gözlemlerini Japonya'ya aktarmıştır (Demir, 2011).

Japonya ile Türkiye'nin resmi temasları, fazla eskiye dayanmaz, ancak yüz senelik tarihe sahiptir. İki ülkenin ilişkileri öncelikle iktisat alanında gelişmiştir. Özellikle ticari, iktisadi ve teknik yardım alanlarında önemli adımlar atılmıştır. Ancak ülkelerin coğrafi bakımdan

birbirlerine uzaklıkları ve belirli global politik dönemlerde karşılıklı ilgi ve çıkarların gelişimini ve seyrini zaman bakımından kısmen engellemiş, kısmen de yavaşlatmıştır (Matano, 1996).

20. ve 21. Yüzyıllarda Diplomatik Süreklilik

Osmanlı İmparatorluğu'nun sona ermesi, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması ve Japonya'nın İkinci Dünya Savaşı'ndaki yenilgisi dahil olmak üzere derin jeopolitik dönüşümlere rağmen, 1887'de kurulan diplomatik temel olağanüstü bir direnç göstermiştir. 1924'te Japonya, yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti ile doğrudan Osmanlı dönemi bağlantıları üzerine inşa ederek resmi diplomatik ilişkiler kuran ilk ülkelerden biri olmuştur (Nippon.com, 2024; Diplomacy Beyond, 2025).

İmparatorluk himayesinin bu ilişkiyi sürdürmedeki rolü 20. yüzyıl boyunca önemli kalmıştır. Prens Takamatsu Nobuhito ve Prenses Akiko dahil olmak üzere Japon imparatorluk ailesinin üyeleri, Prens Komatsu tarafından kurulan monarşik bağlantıyı sürdürerek Japonya-Türkiye Derneği'nin hamiliğini yapmıştır (Nippon.com, 2024; Diplomacy Beyond, 2025). Veliaht Prens Fumihito'nun diplomatik ilişkilerin yüzüncü yıl dönümünü anmak için 2024 turunu içeren son yüksek düzeyli değişimler, açıkça bu tarihsel soyağacına atıfta bulunmuştur (Diplomacy Beyond, 2025).

Cumhuriyet döneminde, 1926'da Tokyo'da Türk-Japon Dostluk Derneği ve ardından Türk-Japon Yardım Derneği kurulmuştur. Japon İmparatorunun kardeşi olan Prens N. Takamatsu'nun 13-18 Ocak 1931'de Türkiye'yi ziyaret etmesi, iki ülke arasındaki en önemli diplomatik gelişme olmuş, Türkiye ve Japonya'nın birbirlerini daha yakından tanımasını sağlamıştır (Özyürek, 2016).

I. Dünya Savaşı'ndan sonra Japonya ile Türkiye arasında diplomatik ilişkiler resmen başlamıştı. Ancak coğrafi konum açısından iki ülke birbirine uzak olduğu için ilişkiler de fazla yoğun değildi. Fakat II. Dünya Savaşı'nın bitmesiyle iki ülke ilişkileri yeni bir boyut kazanmaya başlamıştır. Bu yeni oluşun içinde iki ülke birbirine destek ve yardımda bulunmuşlardır (Matano, 1996).

Stratejik ve İnsani İşbirliği

Ertuğrul trajedisinin ardından kurulan karşılıklı yardım ilkesi, çağdaş Japon-Türk ilişkilerinde defalarca ortaya çıkmıştır. 1999 İzmit depreminin ardından Japonya, Türkiye'ye önemli insani yardım ve teknik destek sağlamıştır. Bu destek, Türkiye'nin 2011 Tōhoku tsunamisi ve depreminden sonra Japonya'ya kurtarma ekipleri ve yardım malzemeleri göndermesiyle karşılık bulmuştur (Nippon.com, 2024). Her iki ülke de açıkça bu insani değişimleri 1890'da kurulan karşılıklı yardım geleneğinin devamı olarak çerçevelendirmiştir.

Resmi diplomatik ilişkilerin 2024-2025 yüzüncü yıl dönümü, kültürel festivaller, akademik konferanslar ve parlamenter değişimler dahil olmak üzere kapsamlı kutlamalarla işaretlenmiştir (Diplomacy Beyond, 2025). Bu anma etkinlikleri, ikili bağların sadece tarihsel uzun ömürlülüğünü değil, aynı zamanda afet yönetiminden ekonomik iş birliğine kadar uzanan alanlardaki çağdaş önemini de vurgulamıştır. Bu kutlama anlatısı, tutarlı bir şekilde Prens Komatsu'nun 1887 görevini bu kalıcı ortaklığı başlatan temel an olarak referans göstermiştir.

SONUÇ

Prens Komatsu Akihito'nun 1887 İstanbul diplomatik görevi, uzak imparatorluklar arasında törensel bir değişimden çok daha fazlasını temsil etmektedir. 19. yüzyılın sonlarındaki jeopolitik karmaşıklıklar bağlamında değerlendirildiğinde, bu ziyaret sömürge bağımlılığına direnirken modernleşmeyi sürdüren Batılı olmayan güçler arasında ittifakların dönüştürücü potansiyelini tanıyan stratejik bir girişim olarak ortaya çıkmaktadır. Bu görevin acil sonuçları, özellikle Ertuğrul seferi ve trajik sonucuna verilen insani tepki, nesiller boyunca Japon-Osmanlı ilişkilerini tanımlayacak etkileşim kalıplarını oluşturmuştur.

Osmanlı arşiv belgelerinin de gösterdiği gibi, Prens Komatsu'nun ziyareti için yapılan kapsamlı hazırlıklar ve gösterilen misafirperverlik, Osmanlı Devleti'nin bu diplomatik

ilişkiye verdiği önemi açıkça ortaya koymaktadır. Sultan II. Abdülhamid'in şahsi ilgisi ve Prens Komatsu'ya gösterilen üst düzey protokol, bu ziyaretin sıradan bir diplomatik temas olmadığını, iki imparatorluk arasında stratejik bir yakınlaşmanın başlangıcı olduğunu göstermektedir.

Tüm bu tarihsel süreçler, Japonya ve Osmanlı/Türkiye arasındaki ilişkilerin yalnızca diplomatik düzeyde değil, toplumsal algı, medya ve entelektüel etkileşimler üzerinden de geliştiğini göstermektedir. Özellikle Ertuğrul faciası sonrası Japon toplumunun gösterdiği insani duyarlılık ve Osmanlı aydınlarının Japonya'ya olan ilgisi, iki ülke arasında kalıcı bir dostluk ve karşılıklı anlayışın temelini oluşturmuştur.

Komatsu'nun ziyaretinin kalıcı mirası, Batı etkisini öne çıkaran 19. yüzyıl uluslararası ilişkilerinin geleneksel anlatılarına meydan okumaktadır. Avrupa egemen sisteminin dışında doğrudan diplomatik bağlar kurarak Japonya ve Osmanlı İmparatorluğu, uluslararası düzen içinde alternatif yolların mümkün olduğunu göstermiştir. Karşılıklı saygı, pragmatik işbirliği ve kültürel merakla karakterize edilen ilişkileri, Batılı olmayan güçlerin saldırgan Batı emperyalizmi döneminde modernleşme zorluklarını nasıl yönlendirdikleri ve egemenliklerini nasıl korudukları konusunda çeşitli stratejilere örnek bir vaka çalışması sunmaktadır.

Bu ilişkinin insani boyutu, Ertuğrul trajedisine verilen tepkide kristalleşmiş olup, özel vurguyu hak etmektedir. Osmanlı hayatta kalanların Japon köylüler tarafından kurtarılması ve sonraki geri dönüş görevi, politik hesabı aşan güçlü bir karşılıklı yükümlülük anlatısı yaratmıştır. Bu insani temel, olağanüstü derecede dayanıklı olduğunu kanıtlamış, 21. yüzyıla kadar doğal afetlere ve insani krizlere verilen ikili tepkileri etkilemiştir. Çağdaş Japon-Türk ilişkilerinin bu olaylara atıfta bulunmaya devam etmesi, bu insani ruhun ikili hayal gücüne ne kadar derinden yerleştiğini göstermektedir.

Genellikle Türk-Japon bağlarının "başlangıcı" olarak yanlış karakterize edilen Ertuğrul trajedisinin aslında Prens Komatsu'nun başarılı diplomasisinin bir sonucu olduğunu belirtmek gerekir. Bu kronolojik açıklama sadece tarihsel doğruluk için değil, aynı zamanda ilişkinin arkasındaki stratejik niyetselliği anlamak için de önemlidir. Trajedi ilişkiyi yaratmamıştır; daha ziyade, Prens Komatsu'nun görevi yoluyla kasıtlı olarak kurulan diplomatik bağları test etmiş ve sonuçta güçlendirmiştir.

1873 ve 1924 arasındaki Osmanlı-Japon ilişkileri, 19. yüzyıl emperyalist güçlerine karşı mücadele eden iki Batılı olmayan imparatorluğun birbirlerinin konumlarını dikkatli bir şekilde değerlendirmesi ile karakterize edilmektedir. Bu değerlendirme süreci, her iki imparatorluğun da uluslararası hukuk ve küresel düzen içindeki değişen konumlarını anlama çabalarını yansıtmaktadır.

Japonya ve Türkiye çağdaş zorlukları aşarken, 1887'nin dersleri geçerliliğini korumaktadır: karşılıklı saygı, insani iş birliği ve stratejik öngörü, coğrafi olarak en uzak medeniyetleri bile birleştirebilir. Bu ilişkinin imparatorluk çöküşü, dünya savaşları ve bölgesel çatışmalar boyunca gösterdiği dayanıklılık, kültürel farklılıklara saygı gösterirken ortak çıkarları tanıyan diplomatik girişimlerin kalıcı gücüne tanıklık etmektedir. Bu anlamda, Prens Komatsu'nun İstanbul'a yolculuğu, her iki imparatorluğun diplomatik vizyonunun ve hızla değişen bir dünyada anlamlı ittifaklar kurma kapasitelerinin bir kanıtı olarak durmaktadır.

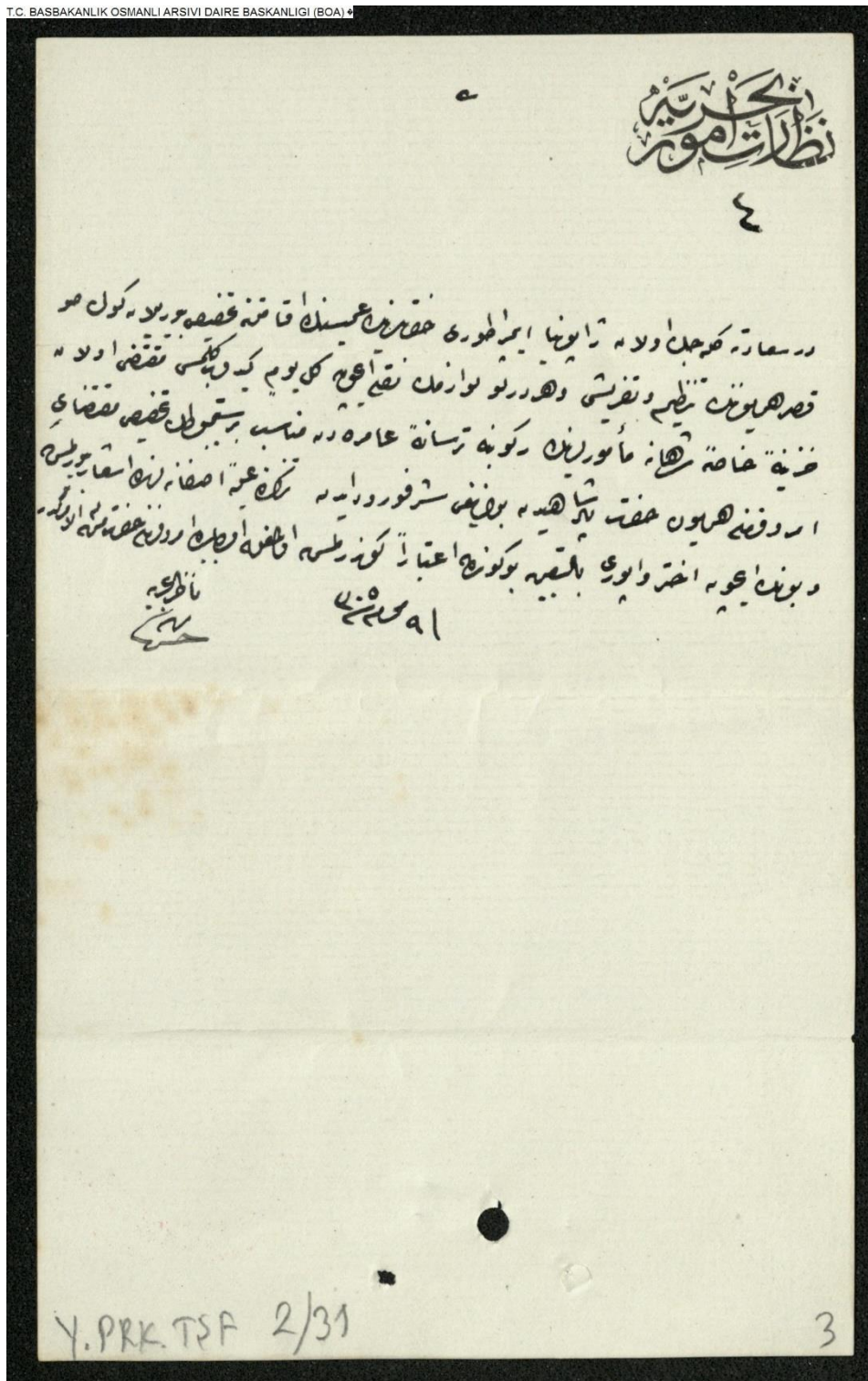
KAYNAKÇA**Arşiv Belgeleri**

- Başkanlık Osmanlı Arşivi (BOA), Y.PRK.TŞF./2-31-03.
 BOA, Y.PRK.TŞF./2-31-04.
 BOA, Y.PRK.TŞF./2-31-05.
 BOA, Y.PRK.TŞF./2-31-06.
 BOA, Y.PRK.TŞF./2-31-07.

Kitap ve Makaleler

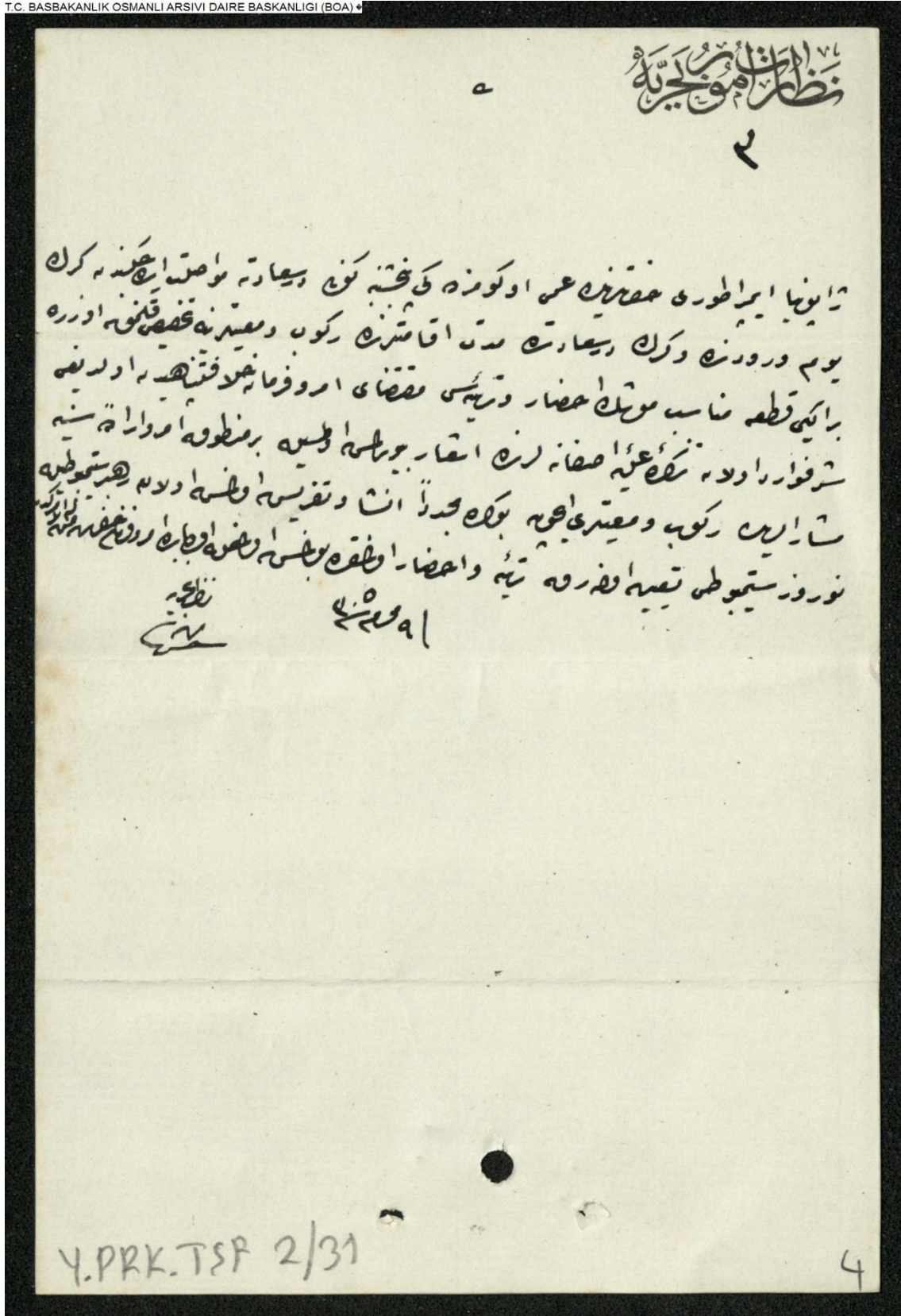
- Barlak, H. (2021). Japanese ideal of Abdurresid Ibrahim: Eastern union and Ottoman caliphate. *History Studies*, 11(3), 1754-1760. Erişim adresi: <https://www.historystudies.net/dergi/japanese-ideal-of-abdurresid-ibrahim-eastern-union-and-ottoman-caliphate202112de2e3f4.pdf>
- Cobbing, A. (2020). Fukuchi Genichirō's reports on mixed courts. Erişim adresi: <https://nottingham-repository.worktribe.com/OutputFile/5051839>
- Demir, A. V. (2011). Yamada Torajirō ve Türkiye. *Folklor/Edebiyat*, 17(67), 137-142.
- Diplomacy Beyond. (2025). Türkiye and Japan celebrate 100 years of diplomatic relations. Erişim adresi: <https://diplomacybeyond.com/turkiye-and-japan-celebrate-100-years-of-diplomatic-relations/>
- Dündar, M. A. (2006). *Pan-İslâmizm'den büyük asyacığa: Osmanlı İmparatorluğu, Japonya ve Orta Asya*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Erkin, H. C. (2011). Japon gezgin Ienaga Toyokichi'nin 1899-1900 anıları. *OTAM*, 30, 237-244.
- Hürriyet Daily News. (2014). Boat sinking deepened Japanese-Ottoman relations. Erişim adresi: <https://www.hurriyetdailynews.com/boat-sinking-deepened-japanese-ottoman-relations-71633>
- Karakaya, E. (2023). How far is the Far East to the Near East? Dynamics of Japanese-Turkish relations before its official beginning. *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, 50, 223-258.
- Kawaharada, Y. (2009). 国交樹立以前の文献からよみとくトルコ人の日本観、日本人のトルコ観 (Yüksek lisans tezi). Tokyo Gaikokugo Daigaku, Tokyo. Erişim adresi: <https://www.tufs.ac.jp/common/fs/asw/tur/theses/2009/kawaharada.pdf>
- Matano, A. (2019). *Japon-Türk ilişkileri* (Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi).
- Misawa, N. (2001). 1890年におけるオスマン朝への日本軍艦比叡・金剛の派遣: エルトウールル号遭難に対する日本社会の反応. *東洋大学社会学部紀要*, 39(2), 55-78.
- Misawa, N. (2017). Verification for the achievements of a Japanese merchant in Istanbul: Personal history of Torajiro Yamada. Erişim adresi: https://www.academia.edu/41337842/Verification_for_the_Achievements_of_a_Japanese_Merchant_in_Istanbul_personal_history_of_Torajiro_Yamada
- Misawa, N., & Akçadağ, G. (2013). The beginning of the Japanese language education in the Ottoman Empire.
- Nagaba, H. (1997). Japan and Turkey: Historical process of establishing diplomatic relations. *Perceptions: Journal of International Affairs*, 2(3), 45-59. Erişim adresi: https://www.sam.gov.tr/media/perceptions/archive/vol2/19970900/HIR_OSHI-NAGABA.pdf

- Nippon.com. (2024). Japan and Turkey: A century of imperial patronage and mutual aid. *Erişim adresi: <https://www.nippon.com/en/in-depth/d01079/japan-and-turkey-a-century-of-imperial-patronage-and-mutual-aid.html>*
- Özyürek, M. (2016). Cumhuriyet dönemi Türkiye-Japonya ilişkileri çerçevesinde Japon prensi Takamatsu'nun Türkiye ziyareti. *Atatürk Dergisi*, 5(2), 19-22.
- Sürmeli, S. (2023). Ertuğrul faciasından kurtulan çarkçı yüzbaşı Mehmed Ali (Balkır)'ın hatıraları. *International Journal of History*, 15(2), 171-196.
- Tufan, Ö. (2024). Yıldız Sarayı'nda başlayan diplomatik hediyeleşmeler ışığında Türk-Japon dostluğu. *Milli Saraylar Dergisi*, 1-23.
- Uzun, M. İ. (1988). Abdürreşid İbrahim. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt 1, 295-297.
- Yıldırım, M. (2019). Tarihsel süreçlerin kültür ve turizm açısından değerlendirilmesi: Ertuğrul fırkateyni. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(2), 498-520. <https://doi.org/10.17218/hititsosbil.616088>

EKLER

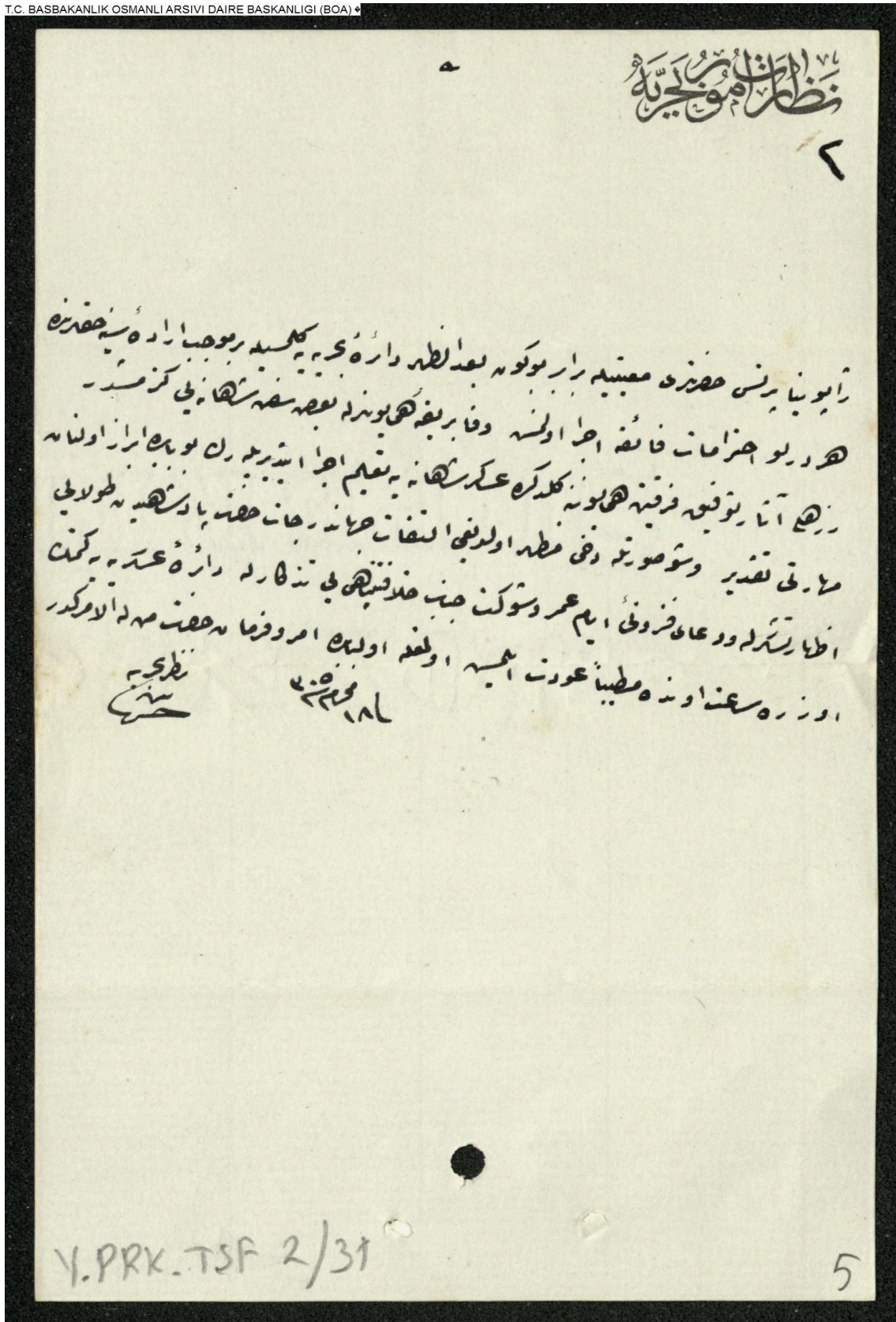
Y.PRK.TŞF.00002.00031.003

T.C. BASBAKANLIK OSMANLI ARSIVI DAİRE BASKANLIĞI (BOA)

Y.PRK.TŞF.00002.00031.004

T.C. BASBAKANLIK OSMANLI ARSIVI DAİRE BASKANLIĞI (BOA)

Y.PRK.TŞF.00002.00031.005

Y.PRK.TŞF.00002.00031.006

T.C. BASBAKANLIK OSMANLI ARSIVI DAİRE BASKANLIĞI (BOA)

4

بلد زسرای هما یونی
تزیفات عمومی داری
صوره مصدق

سکی
هستو ایونیا امره اوری خفیندا عی زاهی ادوب بوکره واری
در دایجه اوله خاتو پرنس بور و هینو تو مانو خفیندا دوی صا
کون صوره ریه هفوز کونفوز خفینا یوریه قولا یوریه پری
پرنس خفیندا طرند حامی اودقوی ببله هدا باب خایک هیو ملوایه و
ونقده ایجه و متقابا کیده یوریل خفاقتینه هافونند
خفاقتینه یونانه سفیری اصلو پرنس ماوردور داتو خا برب فلک
دولت و عادی سفیری ادوب بولک دولت قار ایلان بریه سفارته تحویل
ماوردیه ایجه اولو اصلو بار و ده نشی خا برب واریفا سفیری مایو
نزل خا برب دایمتی خفاقتینه و خایه نظری خفاقتینه وایه هیو
ملوکانه ماورین هافونند خفاقتینه وایه

اصدق مطابقت
منیر قولدی

Y.PRK.TSF 2/31

7

Y.PRK.TSF.00002.00031.007